

РЕЦЕНЗИЯ

**на научните трудове, учебната и научна дейност
на доц. д-р Маргарита Ангелова Стефанова-Бакрачева,
за участие в конкурс за академична длъжност ”професор”
в СУ „Св. Кл. Охридски“ в професионално направление
3.2. Психология (Обща и възрастова психология)**

Рецензент: Проф. д.пс.н. Веселин Костов Василев
(проф. напр. 3.2. Психология, научна спец. Обща психология)

Със заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ съм определен за рецензент в конкурса за академична длъжност „професор“ в професионално направление 3.2. Психология (Обща и възрастова психология), обявен в ДВ, бр. 22 от 16.03.2021 г., за нуждите на катедра „Социална педагогика и социално дело“, Факултет по науки за образованието и изкуствата.

1. Общо представяне на получените материали

За участие в конкурс документи е подал единствен кандидат: доц. д-р Маргарита Ангелова Стефанова - Бакрачева. Тя е представила всички необходими документи и материали, в т. ч. обемна научна продукция, включваща общо 111 заглавия (11 книги и 100 студии и статии). Тези публикации ще бъдат анализирани и диференцирани според периода на публикуване (преди и след предишната хабилизация), а приетите за рецензиране - публикуваните след първата хабилизация – в настоящия конкурс ще бъдат оценявани качествено.

2. Данни за кандидата

Доц. д-р Маргарита Бакрачева е завършила образованието си в СУ „Св. Климент Охридски“, като дипломата ѝ от специалността Социална педагогика е призната за магистърска. От 2000 до 2003 г. е редовен докторант в Института по психология - БАН, където защитава докторската си дисертация през 2004 г. и от същата година е научен сътрудник (асистент-доктор) в Института, секция Психология на личността. Хабилютира се е като ст. н. сътр. (приравнено на доцент) в Института през 2011 г. Преминала е и през хабилютационни процедури при смяна на местоработата – през 2014 г. (ВА „Г. С. Раковски“) и 2018 г. (СУ „Св. Кл. Охридски“) – поради което в настоящия конкурс за академичната длъжност „професор“ ще оценявам всички публикации след първата хабилютация през 2011 г. в БАН.

Доц. М. Бакрачева е проявявала впечатляваща активност както в повишаването на своята научна и професионална квалификация в разнообразни форми на обучение и усъвършенстване, така и като преподавател и наставник при повишаването на квалификацията на широк кръг професионалисти. Притежава редица научни и професионални отличия и награди, членува в сериозни професионални организации и редколегии, била е научен ръководител на трима успешно защитили докторанти и многобройни дипломанти. Професионалната ѝ биография и обществените ѝ изяви я характеризират като авторитетен учен и преподавател със забележителна се позиция в психологическата общност, а съответно и като напълно подходящ кандидат в настоящия конкурс. Както научната ѝ продукция, така и професионалният ѝ опит са адекватни на направлението и специалността на обявения конкурс.

3. Обща характеристика и оценка на научната продукция на кандидата

Анализът и оценката на научната продукция на доц. М. Бакрачева дава основание да приемем, че в настоящия конкурс за професор (в който ще оценяваме само публикациите след първата ѝ хабилитация) тя участва с общо 64 заглавия: 4 книги с качествата на монографии, още 4 авторски участия в книги (на границата между монографии и сборници), 56 студии и статии. След първата си хабилитация – като ст. н. сътр. в Института по психология – БАН, М. Бакрачева е участвала в още 2 конкурса, но те са свързани само със смяна на работното място и не са причина да се променя горната преценка.

В реферирани и индексирани издания са публикувани 4 статии, а всички представени публикации ще признаем за сериозни академични постижения, които напълно покриват съвременните изисквания за психологически изследвания: посветени са на значими (сериозни) теми в психологическата наука, издържани са високо теоретично ниво, а основната част от тях съдържат стойностни емпирични изследвания – изобретателно замислени и умело изпълнени с качествени изследователски инструменти.

Доц. М. Бакрачева работи успешно както в екип, така и самостоятелно, а тематиката на изследванията и публикациите ѝ притежава както и ясно открояващи се проблемно-тематични ядра, така и достатъчно разнообразие и пъстрота, свидетелстващо за широтата на нейните научни интереси и на нейната компетентност.

Монографията, на която самата тя е отредила статуса на хабилитационен труд, очертава основното тематично русло на изследователските интереси на доц. М. Бакрачева: „Идентичност и справяне със стреса“ (2017). В книгата се проследява взаимната връзка и зависимост между двата феномена: психосоциалната идентичност и копинг/стратегииите

за справяне със стреса. Авторката ги разглежда като процес на адаптация, която може да бъде саморегулирана чрез прилагане на себerefлексия. Анализираниите изследователски резултати водят към заключението, че активните копинг стратегии стимулират изграждането на идентичността на младите хора.

И в тази книга се откроява присъщата на М. Бакрачева изследователска нагласа: целенасочено да търси посоките и пътищата за осмисляне и на най-сложните теоретични идеи в техния приложен потенциал и да опитва и предлага начини за тяхното технологизиране, т. е. въвеждането им в широката социална практика.

В другите две книги са разработени интересни проблеми, които в нашата страна не са още във фокуса на внимание на колегията. На нетрадиционната проблематика – проактивния майндфулнес – е посветила доц. М. Бакрачева своя книга, вероятно първата по тази тема у нас. В нея са представени три изследвания и съпътстващите ги теоретични интерпретации.

В съавторска книга („Многото лица на Аз-а“, съвместно с М. Манолов) се търсят отговори на въпроси относно вълненията, интересите и тревогите на съвременните млади хора, изграждането на техните цели, ценности и идентичност, както и възможностите да взаимодействат ефективно с тях.

В серия от 4 статии, публикувани в реферирани и индексирани научни издания, са представени разработки с несъмнен приносен ефект: изграждане на толерантност и умения за общуване чрез техники на фототерапия, просоциално поведение, роботите-асистенти на лица с увреждания, идентичност, себеутвърждаване и себerefлексия при ученици и студенти. Във всяка от тези статии отново се откроява изследователският и професионален натюрел на Маргарита Бакрачева – да обвързва и осмисля изследваната научно-теоретична психологическа проблематика с нейните

релевантни практики – социална и педагогическа, т. е. да проследява връзката между психологическата наука и живия живот.

Тъй като списъкът от останалите 52 статии е твърде обширен и тематично разнообразен, ще ги представя обобщено, групирани по проблемите, които доц. М. Бакрачева е обособила, за да систематизира основните приноси в своята продукция. Ще си позволя да ги пренаредя в зависимост от моята субективна преценка за ролята на доц. М. Бакрачева като авторитетен и водещ автор в съответната тематична област.

- В поредица от публикации – книги и статии (посочвам ги според пълния списък на публикациите) – доц. М. Бакрачева представя своите изследвания върху **психосоциалната идентичност**. Освен чудесни обзори с аналитичен характер, тя конструира своя позиция и разбиране върху този феномен и конструкт, изследва го изобретателно в съпоставка с други феномени и конструкти (благополучие, стрес и копинг, рефлексия), като емпиричните резултати допринасят за обогатяване на познанието върху него, а също и за пораждање на полезни идеи за практическото приложение на тези знания (№№ 4, 5, 36, 39, 41, 46, 56, 66, 80,90);

- **Стратегиите за справяне със стреса** са тематична област, в която М. Бакрачева активно работи и целенасочено проследява влиянията на вътрешните и външни фактори, ефектите на активните и реактивните копинги. Наред със систематизирането на наличните концепции и идеи в тази област, тя продуцира емпирични данни в собствени изследвания, както и идеи за нови обяснителни механизми и идеи за интервенции в позитивна посока (№№ 4, 5, 6, 62, 73, 77, 79, 87, 88, 89, 92);

- **Психичното благополучие** е проблем, в който М. Бакрачева е един от пионерите в нашата страна и тя го изследва вече години наред, съотнасяйки го с други феномени, търсейки неговите предиктори и

перспективни модели за интервенции и програми за изграждане на проактивен майндфулнес (№№ 4, 5, 6, 51, 87, 88, 89 и др.);

- Редица други статии, посветени на **разнообразни теми** (всички отнасящи се към тематиката на конкурса и подлежащи на оценяване), характеризират доц. М. Бакрачева като изследовател с широки интереси и компетентности в обширната област на личностовата проблематика.

4. Характеристика и оценка на учебно-педагогическата дейност на кандидата

Освен преподавателската си работа в СУ „Св. Кл. Охридски“, доц. М. Бакрачева е сътрудничала и сътрудничила като хоноруван преподавател и в други висши училища (Военна академия „Г. С. Раковски“, Пловдивски университет „П. Хилендарски“, Национална художествена академия). Непосредствените ни колегиални професионални контакти в ПУ ми позволяват да оценя професионалната ѝ компетентност, ангажираност и личностни качества с обобщената оценка: „преподавател от висока класа“.

5. Научни и научно-приложни приноси на кандидата

Научните приноси и постижения на кандидата за академичната длъжност „професор“ проследих, свързвайки ги със съответните основни публикации. Приемам всички самооценки на М. Бакрачева за основателни.

6. Оценка на личния принос на кандидата

Личният принос на кандидата за представените постижения е несъмнен. Доц. М. Бакрачева е вече умел ръководител на научната работа на млади учени-докторанти и съм убеден, че ще продължи да се извява все така активно и успешно в това отношение.

7. Бележки и препоръки

Нямам критични бележки и препоръки към представените работи.

8. Лични впечатления

Познавам добре кандидата от различни делови контакти – както научни, така и преподавателски – и оценката ми за нейните професионални и научни изяви, качества и постижения, както и за цялостния ѝ потенциал, е много висока. Доц. М. Бакрачева съчетава комплексно и хармонично преподавателските си изяви с изследователска работа на високо ниво, а предвид възрастта ѝ притежава потенциал и за бъдещо развитие.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представените в конкурса материали и научни трудове, тяхната значимост и съдържащите се в тях научни и научно-приложни приноси заслужават безусловна **положителна** оценка. Поради това **препоръчвам** на Научното жури да гласува доц. д-р Маргарита Ангелова Стефанова – Бакрачева да бъде избрана на академичната длъжност „професор” в СУ „Св. Климент Охридски“ в професионално направление 3.2. Психология (Обща и възрастова психология).

14 юли 2021 г.

Рецензент:

(Проф. д.пс.н. Веселин Василев)